

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2015

YEARBOOK

2015

ГОДИНА 6

VOLUME VI

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2015
YEARBOOK

ГОДИНА 6

VOLUME VI

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот:

Проф д-р Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Нина Даскаловска
проф. д-р Махмут Челик
доц. д-р Ранко Младеноски
м-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Луси Караниколова
проф. д-р Толе Белчев
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Марија Кусевска
доц. д-р Нина Даскаловска
доц. д-р Марија Кукубајска
доц. д-р Драгана Кузмановска
виш лектор м-р Снежана Кирова
м-р Весна Коцева

Главен уредник

доц. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Ѓорѓиевска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
лектор м-р Биљана Петковска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“–Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph. D.
Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Mahmut Celik, Ph.D.
Docent Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M. A.

Editorial staff

Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Lusi Karanikolova, Ph. D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Marija Kusevska, Ph.D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Marija Kukubajska, Ph.D.
Docent Dragana Kuzmanovska, Ph.D.
Senior Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Docent Svetlana Jakimovska, Ph.D.

Editor in chief

Docent Eva Gjorgjievska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)
Lecturer Biljana Petkovska, M.A.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of philology
Krste Misirkov 10-A
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

д-р Марија ЛЕОНТИЌ ПОТЕКЛЮ, АДАПТАЦИЈА И СЕМАНТИКА НА ТУРСКИОТ СУФИКС -лак /-лѝк/ (-lik, -lik, -luk, -lük) ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija LEONTIC, Ph. D. ORIGIN, ADAPTATION AND SEMANTICS OF THE TURKISH SUFFIX -лак /-лѝк/ (-lik, -lik, -luk, -lük) IN TURKISH AND MACEDONIAN LANGUAGE	11
Делфина ЈОВАНОВА НИКОЛЕНКО д-р Луци КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА СЕМАНТИКАТА НА ЈАЗИКОТ ВО РУБРИКАТА „САКАМ ДА КАЖАМ“ ВО ДНЕВНИОТ ВЕСНИК „ВЕСТ“ Delfina JOVANOVA NIKOLENKO I Lusi KARANIKOLOVA – COCOROVSKA, PhD THE SEMANTICS OF THE LANGUAGE IN THE RUBRIC „SAKAM DA KAZAM“ IN THE DAILY NEWSPAPER „VEST“	21
д-р Јаготка СТРЕЗОВСКА д-р Билјана ИВАНОВСКА ЛИНГВИСТИЧКИ ОСВРТ КОН ТУЃИТЕ ЗБОРОВИ И ЗАЕМКИТЕ ВО СТРУЧНИОТ ЛЕКСИЧКИ ФОНД НА ЈАЗИКОТ д-р Jagotka STREZOVSKA, PhD д-р Biljana IVANOVSKA, PhD LINGUISTIC REVIEW TOWARDS FOREIGN AND LOANWORDS IN THE PROFESSIONAL LEXICAL LANGUAGE FOND.	29
м-р Наталија ПОП ЗАРИЕВА м-р Крсте ИЛИЕВ ВЛИЈАНИЕТО НА ИНТЕРНЕТОТ ВРЗ ЈАЗИЧНАТА КУЛТУРА, КОГНИТИВНИОТ И АКАДЕМСКИОТ РАЗВОЈ НА МЛАДИТЕ Natalija POP ZARIEVA Krstе ILIEV THE INFLUENCE OF THE INTERNET ON THE LANGUAGE CULTURE, THE COGNITIVE AND ACDEMIC DEVELOPMENT OF THE YOUNG	39
м-р Македонка ДОДЕВСКА д-р Веселинка ЛАБРОСКА ПРЕГЛЕД НА ЛЕКСИКАТА НА ОВЧЕПОЛСКИОТ ДИЈАЛЕКТ И НА СЛОВЕНЕЧКОГОРИШКИОТ (ГОРИЧАНСКИ) ДИЈАЛЕКТ СПОРЕД ПОТЕКЛОТО Makedonka DODEVSKA, Mr. Veselinka LABROSKA, Ph. D. THE REVIEW OF THE LEXICAL VOCABULARY OF THE OVCHE POLE DIALECT AND SLOVENIAN GORISHKI – GORICHANSKI DIALECT	47

д-р Билјана ИВАНОВСКА д-р Марија КУСЕВСКА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА м-р Татјана УЛАНСКА д-р Лилјана МИТКОВСКА Моника ЦЕНОВА Викторија КРСТЕВСКА ПРОЕКТОТ „УЛОГАТА НА ЕКСПЛИЦИТНИТЕ ИНСТРУКЦИИ ЗА СТЕКНУВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА ПРИ УЧЕЊЕТО АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК“ И НЕГОВО ПРЕТСТАВУВАЊЕ	53
д-р Марија КУСЕВСКА УЛОГАТА НА МОДАЛНИТЕ ГЛАГОЛИ КАКО УБЛАЖУВАЧИ ВО АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija Kusevska USE OF MODAL VERBS FOR MITIGATION IN ENGLISH AND MACEDONIAN	61
д-р Светлана ЈАКИМОВСКА МЕТОДИ НА ТЕРМИНОЛОШКАТА РАБОТА Svetlana JAKIMOVSKA, Ph. D. TERMINOLOGY METHODS	71
д-р Даринка МАРОЛОВА д-р Драгана КУЗМАНОВСКА ПОВЕКЕЗНАЧНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК Darinka, MAROLOVA Dragana KUZMANOVSKA AMBIGUITY IN MACEDONIAN AND IN GERMAN LANGUAGE	81
Assist. Prof. Marija EMILIJA KUKUBAJSKA, PhD Tatjana Plievska, M.A. candidate A FABIAN SOCIETY, FRANKFURT SCHOOL: UTOPIA, DYSTOPIA, “REALITY”	91
Катерина, СТОЈАНОВСКА д-р Марија, КУСЕВСКА ПИЦИН И КРЕОЛСКИ ЈАЗИК Katerina, STOJANOVSKA Docent Marija, KUSEVSKA PhD. PIDGIN AND CREOLE LANGUAGE	103
м-р Марија КРСТЕВА м-р Драган ДОНЕВ ТЕМАТСКИТЕ ПРЕОКУПАЦИИ ВО „ДОЛГА ЦРНЕЧКА ПЕСНА“ НА РИЧАРД РАЈТ Marija Krsteva Dragan Donev THEMATIC PREOCCUPATIONS IN RICHARD WRIGHT’S „LONG BLACK SONG“	113

- д-р Ранко МЛАДЕНОСКИ
д-р Толе БЕЛЧЕВ
МАКЕДОНСКИ ПОЕМИ И ЕПОВИ ЗА НАЈСЛАВНИОТ МАКЕДОНСКИ КРАЛ
Ranko Mladenoski, Ph. D.
Tole Belcev, Ph. D.
MACEDONIAN POEMS AND EPICS ABOUT THE MOST FAMOUS
MACEDONIAN KING 119
- Пацка ТАСЕВА
д-р Толе БЕЛЧЕВ
ЕСТЕТСКАТА ФУНКЦИЈА НА СИМБОЛОТ ВО „БЕЛИ МУГРИ“ ОД РАЦИН
Paska TASEVA
Tole BELCEV, Ph. D.
AESTHETIC FUNCTION OF SYMBOLS IN “WHITE DAWNS” BY RACIN..... 131
- д-р Луси КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА
ПОРТРЕТИРАЊЕ ПРЕКУ ДЕСКРИПЦИЈА
(За портретите на Францка и Лојзе во романот
„На пругорнината“ од Иван Цанкар)
Lusi Karanikolova – Cocorovska, PhD
PORTRAYAL THROUGH DESCRIPTION
(About the portrayals of Francka and Lojze in the novel
“Na prugorninata“ by Ivan Cankar) 141
- Сања СПАСКОВА
д-р Толе БЕЛЧЕВ
НАРАТОРИТЕ И ФОКАЛИЗАТОРИТЕ ВО РОМАНОТ
„СМРТТА НА ДИЈАКОТ“ ОД ДРАГИ МИХАЈЛОВСКИ
Sanja Spaskova
Tole Belcev, Ph. D.
NARRATORS AND FOCALIZERS IN THE NOVEL
‘THE DEATH OF THE NOVICE’ BY DRAGI MIHAJLOVSKI 151
- д-р Јованка ДЕНКОВА
ИЗМИСЛУВАЊЕ ИЛИ РЕАЛНОСТ НА ДЕТСКИОТ СВЕТ
Jovanka DENKOVA, Ph.D.
FANTASY OR REALITY OF THE CHILD’S WORLD 161
- д-р Ева ЃОРЃИЈЕВСКА
Canone inverso или за уметноста и бескрајот
(критички осврт на романот од Паоло Мауренсиг)
Eva GJORGJIEVSKA, PhD
Canone inverso or the art and the infinity
(Critical review on the novel of Paolo Maurenzig)..... 169
- Данче СТЕФАНОВСКА
д-р Толе БЕЛЧЕВ
НАРАТОРИТЕ ВО „ЌЕРКАТА НА МАТЕМАТИЧАРОТ“ ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ
Danche STEFANOVSKA
Tole BELCEV, Ph. D.
NARRATORS IN „THE DAUGHTER OF THE MATHEMATICIAN”
BY VENKO ANDONOVSKI 175

д-р Ева ЃОРЃИЕВСКА м-р Јована КАРНИКИЌ КАРЛО ГОЛДОНИ И РЕФОРМАТА НА ИТАЛИЈАНСКИОТ ТЕАТАР Eva GJORGJEVSKA, PhD Jovana KARANIKIKJ, MA CARLO GOLDONI AND THE REFORM OF ITALIAN THEATER	185
м-р Крсте ИЛИЕВ м-р Наталија ПОП ЗАРИЕВА ИСКУШЕНИЕТО И СПАСЕНИЕТО ВО СЕР ГАВЕЈН И ЗЕЛЕНИОТ ВИТЕЗ Krste ILIEV Natalija POP ZARIEVA TEMPTATION AND SALVATION IN SIR GAWAIN AND THE GREEN KNIGHT	191
м-р Милена РИСТОВА-МИХАЈЛОВСКА ЕДНО ДРАМСКО ЧИТАЊЕ НА БАЛКАНОТ ВО „СЛОВЕНСКИОТ КОВЧЕГ“ НИЗ БЕЛА, ЛИКОТ-НОМАД Milena RISTOVA-MIHAILOVSKA, MA DRAMA READING OF THE BALCAN PENINSULA IN ‘SLAV CASKET’ THROUGH BELA, THE NOMAD CHARACTER	197
Проф. д-р Луси КАРНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА ДЕСКРИПТИВНИТЕ „СЛИКИ“ ВО РОМАНОТ „СЕЛИДБИ“ ОД МИЛОШ ЦРЊАНСКИ Lusi KARANIKOLOVA – COCOROVSKA, PhD DESCRIPTIVE “PICTURES“ IN THE NOVEL “SELIDBI“ BY MILOS CRNJANSKI	207
м-р Биљана ИВАНОВА д-р Драгана КУЗМАНОВСКА м-р Снежана КИРОВА м-р Татјана УЛАНСКА ЗОШТО ДА СЕ УЧАТ СТРАНСКИТЕ ЈАЗИЦИ? Biljana Ivanova, M.A. Dragana Kuzmanovska PhD. Snezana Kirova M.A. Tatjana Ulanska M.A. WHY LEARNING FOREIGN LANGUAGES?	223
Магдалена БАТЕВСКА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА ЗА КОМПЛЕКСНОСТА НА ИЗУЧУВАЊЕ НОВИ ЗБОРОВИ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ Magdalena BATEVSKA Nina DASKALOVSKA ON THE COMPLEXITY OF LEARNING NEW WORDS IN ENGLISH LANGUAGE INSTRUCTION	229

Марија КУЛАКОВА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА ИНТЕГРИРАЊЕ НА МОДЕРНАТА ТЕХНОЛОГИЈА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК Marija Kulakova Nina Daskalovska, Ph.D. INTEGRATING MODERN TECHNOLOGY INTO ENGLISH LANGUAGE TEACHING	239
м-р Марија Тодорова м-р Весна Коцева АНКСИОЗНОСТ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК Marija, Todorova Vesna, Kocева FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY	253
д-р Виолета ДИМОВА д-р Махмут ЧЕЛИК Умит СУЛЕЈМАНИ ИСТРАЖУВАЧКИТЕ МЕТОДИ И ТЕХНИКИ – ОСНОВЕН УСЛОВ ЗА ОСТВАРУВАЊЕ НА КОГНИТИВНАТА НАСТАВА ВО ПАРАЛЕЛНИТЕ СО ТУРСКИ НАСТАВЕН ЈАЗИК Violeta DIMOVA, Ph. D Mahmut CELIK, Ph. D Umit SULEIMANI RESEARCH METHODS AND TECHNIQUES – MAIN CONDITION FOR COGNITIVE EDUCATION IN CLASSES WITH INSTRUCTION IN TURKISH LANGUAGE	259
Анжела НИКОЛОВСКА ИНТЕГРИРАЊЕ НА ВОКАБУЛАРОТ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ Anzela NIKOLOVSKA INTEGRATION OF VOCABULARY INSTRUCTION INTO FOREIGN LANGUAGE TEACHING	265
д-р Билјана ИВАНОВСКА „BLENDED LEARNING“ КАКО МЕТОД ВО ИЗУЧУВАЊЕТО СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО СТРУКА Biljana IVANOVSKA, Ph. D. BLENDED LEARNING“ AS A METHOD WHILE LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	273

Данче СТЕФАНОВСКА¹

д-р Толе БЕЛЧЕВ¹

НАРАТОРИТЕ ВО „ЌЕРКАТА НА МАТЕМАТИЧАРОТ“ ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ

Апстракт: Трудот претставува елаборација на видовите наратори во најновиот роман на Венко Андоновски со наслов „Ќерката на Математичарот“. Овој роман е составен од два дела, но интересно е тоа што имаме, всушност, два романи споени во еден или како што ги нарекол Андоновски - Голема книга и Мала книга. Не само што дејствата од двата романи меѓусебно се поврзани и претставуваат едно цело туку и книгите се едно, бидејќи во Големата книга се наоѓа Малата книга. Во трудот прво се анализираат нараторите во Големата книга, а потоа во Малата книга. Во заклучокот се нагласува дека во Големата книга има голем број на наратори од разни видови, додека во Малата книга доминантен е омнисцентниот наратор и тоа во двата негови вида - омнисцентен сеприсутен и омнисцентен прикриен.

Клучни зборови: *наратор, роман, „Ќерката на Математичарот“, Венко Андоновски.*

Danche STEFANOVSKA²

Tole BELCEV, Ph. D.

NARRATORS IN „THE DAUGHTER OF THE MATHEMATICIAN“ BY VENKO ANDONOVSKI

Abstract: This paper presents an elaboration of the types of narrators in the latest novel by Venko Andonovski entitled “The Daughter of the Mathematician”. This novel consists of two parts, but what is interesting is that there are actually two novels combined into one or as Andonovski called them – the Big book and the Small book. Not only are the actions of the two novels interconnected and represent a whole, but the books are in fact one because the Small book is placed inside the Big book. The paper first analyses the narrators in the Big Book, and then in the Small book. In the conclusion we point out that the Big Book has a number of different types of narrators, while in the Small Book the dominant narrator is the omniscient narrator who appears in the two forms - omnipresent and hidden.

Key words: *narrator, novel, “The Daughter of the Mathematician”, Venko Andonovski.*

¹ Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

² Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip, Macedonia

1. Вовед

За романот „Ќерката на Математичарот“ Андоновски ја доби наградата „Стале Попов“ од Друштвото на писателите на Македонија. Овој роман е составен од две книги кои се наоѓаат една во друга. Поточно кажано, Малата книга се наоѓа во Големата книга. Големата книга е составена само од делот „Книга Невиност“, а Малата книга од „Книга Распение“ и „Книга Воскресение“ (или заеднички крај и на Големата и на Малата книга). Како автори на романот се наведени: Ема Пил, Чарли Хит, Меглена и Алваро Муертес, а Венко Андоновски е поставен во улога на уредник на романот.

2. Нараторите во Големата книга

Романот започнува со омнисцентен минимален наратор, нарацијата е во трето лице, односно раскажува со формата „тој“. Ваквиот безличен наратор знае сè, па дури и многу повеќе од ликовите.

Писателот Алваро Муертес почина на 11 октомври 2007 година во Таормина, на симпозиумот на европските театролози на тема: „Колку уметноста може да ја смени судбината“, во хотелот „Континентал“, улица Виа Дионисио, број 2/A. Од попладневната сесија го извлекла надвор, една девојка, на дваесетина години, со жар-црвена коса, непристојно убав задник, со зашилено брадиче, мало прчлесто носе и со црни, малку подлабоко всадени очи, што кај присутните во конгресната сала со право создавало впечаток дека станува збор за Французинка (Андоновски, 2014: 17).

Доколку ги погледнеме потцртаните делови ќе забележиме дека овде станува збор за уверлив наратор и тоа мошне уверлив затоа што тој не само што ни го наведува хотелот туку и го лоцира, т.е. ја кажува адресата каде хотелот точно се наоѓа. Истото го прави и со симпозиумот и другите детали. На пример, доволно ќе беше да ни каже дека тоа се случило „на симпозиумот на европските театролози“, но тој ни ја кажува и темата на симпозиумот што ни дава до знаење дека нараторот навистина знае сè, па ни дава дури и навидум непотребни информации и податоци, но сепак насловот на темата е, всушност, една идеја што произлегува од романот и која ќе ја сфатиме дури откако ќе го прочитаеме романот.

Инаку, за наративниот глас не можеме со сигурност да кажеме дали станува збор за антропоморфен или неантропоморфен наратор, бидејќи никаде немаме нагласено. Ваквиот прикриен или минимален наратор ќе го сретнеме на повеќе места во романот.

Истиот овој наратор се појавува и во втората глава приложувајќи ни нови податоци за неговата убедливост од типот: „...на редовниот лет број 317 од Хајделберг до Љубљана“.

Веќе во шестата глава имаме промена на нараторот. Улогата на наратор ја презема лик од романот, односно Чарли Хит. Овде имаме нарација во прво лице, односно во формата „јас“. Исто така, и тој е убедлив наратор во најголем дел, но со неколку исклучоци, како на пример „постар сум од неа само пет-

шест години“. Да беше убедлив наратор, ќе кажеше пет години, четири месеци и дваесет дена или шест години два месеци и пет дена, а можеше и часот да го наведе. Сепак, овде со сигурност можеме да констатираме дека станува збор за антропоморфен наратор. Чарли Хит е омнисцентен сеприсутен (омнипрезентен) наратор.

На јас-нараторот не му се одзема привилегијата да „создава“ опис. Неговиот опис ги има истите значенки како и оној на омнисцентното раскажување. Различен е само степенот на субјективност во нив. Јас-раскажувањето придонесува за поголема непосредност во рецепцијата на читателот. Овој, во извесна смисла станува негов „соговорник“, поточно „слушател“ (= второ граматичко лице во говорната ситуација), заради што и веројатноста на описот добива специфична тежина. Јас-нараторот е бездруго „откриен“ (= overt narrator) и податен за деривација на семантички кондензиран опис (Караниколова, 2011: 501).

Јас сум Чарли, психијатар. Имам триесет години и постар сум од неа само пет-шест години. Не сум женет. И немам шанси да се оженам, затоа што таа јасно ми има кажано: нема намера да се мажи, затоа што, вели, кога љубовта на мајка ѝ и татко ѝ не успеала, а била вечна, или барем така изгледала, тогаш ни една друга љубов на светот не постои (Андоновски, 2014: 35).

Значи, јас сум Чарли по име, а Хит по презиме. Всушност, тоа ми се прекари; сам си ги избрав, според ликот на инспекторот Чарли Хит од стари детективски приказни што излегувале во седумдесеттите години во „Нова Македонија“, а што татко ми ги сечел, ги собирал и ги складираше во една папка. (Андоновски, 2014: 35).

Јас сум сценарист на љубовни состаноци. Отсекогаш сум бил срамежлив, повлечен и асоцијален. Теешко сум им се приближувал на луѓето, особено на девојките. Она што моите другари го постигнувале за миг, јас сум го компликувал до бесвест (Андоновски, 2014: 36).

Како што можеме да забележиме при запознавањето (ние со Чарли) тој ни кажува и некои негови карактеристики (триесет години, неженет, повлечен), а ваквите информации, всушност, претставуваат опис на ликот. Нарацијата влијае на односот меѓу описот и ликот, односно портретот. Релацијата опис-лик, односно портрет е заемно функционална (= комплементарна). Таа е условена од карактерот на нарацијата. Квалитетното раскажување претставува премолчена поддршка на овој однос. (Караниколова, 2011: 502-503). Исто така, можеме да согледаме и дека не можеме нараторите да ги класифицираме строго во една група и да им определиме единствени карактеристики, бидејќи некаде се појавуваат две спротивности за еден наратор (убедлив-колеблив), но ние нараторот ќе го сместиме во една група, во зависност од тоа кои моменти или одлики преовладуваат (на колебливост или убедливост).

Во следната глава повторно имаме за субјект на дискурсот, односно наратор некој од ликовите, а тоа е Меглена, другарката на Ема Пил. Таа е омнисцентен сеприсутен (омнипрезентен) наратор. Со сигурност можеме да заклучиме и дека е антропоморфен наратор, но исто така и убедлив.

А тоа со запознавањето нивно вака беше и никако поинаку, а поарно да не беше, оти вака јас сум виновна: четврток беше и јас ѝ се јавив. Ја замолив да го прошетаме кучето мое, заедно. Бошко, питбул. Лошо кучиште, од лошо котило (Андоновски, 2014: 40).

Веднаш потоа, во следната глава повторно се јавува оној омнисцентен прикриен наратор со уште потврди за неговата убедливост: *Вечерта, на 16 јуни 2007 година, Ема Пил и Русокосата добија повик во 22 часот и 16 минути од Чарли* (Андоновски, 2014: 45).

Во улога на наратор се јавува и Математичарот, таткото на Ема Пил. Тој е омнипрезентен, убедлив и со сигурност антропоморфен наратор. Во прилог ќе погледнеме дел од неговата нарација (раскажување во прво лице, форма „јас“), каде што за прв пат се јавува во улога на наратор.

Најпрвин, како татко ве молам да не ја исклучувате од магистерските студии на Факултетот. Тоа што го сторила е едноставно дел од нејзината природа. Напишала што напишала во тој нејзин есеј за образованието во Европа. Ве молам, госпоѓо психолог, како татко и како професор на Универзитетов овде, во Хајделберг (Андоновски, 2014: 54).

Слика 1. Застапеност на нараторите во Големата книга од романот

Во наредните неколку глави повторно настапува оној добро познат минимален наратор со кого и започна целиот овој роман отстапувајќи им место понекогаш и на веќе споменатите наратори. Но, само по неколку глави се појавува и нов наратор и тоа, исто така, некој лик од романот. Овој пат тоа е сестра Евлантија, монахиња, пријателка на Ема Пил. Таа раскажува во прво лице еднина и како омнипрезентен наратор.

Ете, го доживеав и тоа. Јас, монахиња, да лажам. Да одам во погребното, да го побарам шефот и да му кажам дека сум сонила чуден сон (Андоновски, 2014: 74).

Како наратор во романот се јавува и авторот, односно уредникот со своја белешка. Тој се јавува како омнипрезентен наратор со раскажување во прво лице еднина или формата „јас“, тој е убедлив и антропоморфен наратор. Се јавува само двапати со две белешки.

Овде јас, како уредник, морам да укажам на нешто посебно важно. Околу оваа страница што допрва ќе уследи имавме најмногу несогласувања со моите ликови, затоа што, како што веќе напоменав на почетокот, ликовите сами го пишуваат овој роман, но овде не можеа да постигнат консензус (Андоновски, 2014: 149).

И сега по ваквата белешка ние се прашуваме: Дали авторите се наратори или ликовите се наратори? И двете констатации се точни. Но, сите ликови автори во делото не се и наратори (Алваро Муертес, Ема Пил). Исто така, имаме и ликови во делото кои не се автори, а се наратори (Математичарот, сестра Евлантија). Уредникот како наратор го среќаваме и во „Предговор на уредникот со важно упатство за читање“. Овде како наратор се јавува, всушност, вистинскиот автор кој користи нарација во формата „јас“ и е омнипрезентен, убедлив и антропоморфен наратор. Во прилог наведуваме извадок како доказ за неговата убедливост.

Ема Пил првпат ми се јави телефонски на 10 октомври 1998 година, шест дена пред смртта на мојот татко, за да ми каже дека започнала да пишува некаков роман, и дека многу би сакала да го прочитам напишаното и да дадам мислење (Андоновски, 2014: 9).

Така до крајот на романот се менуваат гореспоменатите наратори, но некој друг, нов не се појавува во таква улога. Романот, односно Големата книга, завршува со раскажувањето на Меглена, а вистинскиот крај на романот допрва следува – за него ќе зборуваме кога ќе стигнеме на крајот од Малата книга.

Е, толку од мене. Само едно знам: нема никогаш да ја гледам снимката со Ема и Чарли. Ќе си глумам самата во свој филм. И оди кажи – кучешка судбина – лоша судбина. Кој куче има, верност има. Во тоа верувам. Јас, Меглена (Андоновски, 2014: 205).

Слика 2. Графички приказ на поединечна застапеност на нараторите во Големата книга

Објаснување: *Од вкупно 48 (+1 предговорот) глави, минималниот наратор е застапен во 34, уредникот во улога на наратор во 3, Чарли Хит 6, Меглена 4, Математичарот 2 и Евлантија во 1 глава.*

3. Нараторите во Малата книга

Оваа книга се наоѓа во внатрешноста на Големата книга. Малата книга има свој симболичен наслов 33,33, но на уредникот Венко Андоновски не му се допаѓало во насловот да има само бројки па додал и свој дел „Акорд светлина“.

Првото поглавје „Книга Распение“ започнува малку необично за роман. Првата глава е испишана во форма на евангелие. Сепак, како и секаде и овде имаме наратор. Нараторот е омнисцентен прикриен и убедлив. Иако немаме податок за неговата антропоморфност, сепак кога го читаме текстот чувствуваме како некој светец да ни раскажува, па според тоа и ние самите нараторот си го замислуваме како некој светител или пророк (како Мојсеј, Јован, Петар, Павле).

Во втората глава имаме текст кој е напишан во стандардна форма, така напишана што изгледа како расказ, како да не е дел од некаква целина. Раскажувањето е во второ лице, во формата „ти“, нараторот е омнисцентен прикриен и убедлив. И овде немаме сигурен податок дека станува збор за антропоморфно битие.

И додека со часови седиш во црквата, во твојот град изграден високо, како на библиска гора, секогаш кога ќе избегаш од врелиот скопски асфалт и од зловните трачови на медиумите, и кога во една точка гледаш, во кандилото гледаш, во пламенот негов, си помислуваш: „Колку е совршен пламенот“. (Андоновски, 2014: 18)

Од овој цитат можеме да забележиме дека останува истиот наратор и во наредните поглавја. Веќе во четвртата глава имаме нов наратор. Овде имаме раскажување во прво лице, со формата „јас“. Нараторот е омнисцентен сеприсутен и убедлив. Овој пат, со сигурност можеме да кажеме дека станува збор за антропоморфен наратор. Во улога на наратор се јавува јунакот на Малата книга, т.е. Тео. На местата каде што јунакот се наоѓа во улога на наратор на читателот му е понудена неговата перспектива, односно настаните се следат од гледна точка на главниот лик.

Моите најрани сеќавања за музиката се прилично матни. Знам само дека музиката има мирис. Таа мириса на политиран мебел и тежки немливи килими. Веројатно тоа се должи на собата во која чичко ми Михаил го чуваше клавирот, а клавирот беше политирано божество што редовно се премачкуваше со едно средство за нега на политиран мебел, што се викаше „Рефлекс“ (Андоновски, 2014: 26).

Информациите како на пример кое е името на средството за полирање, „Рефлекс“, ја зголемуваат убедливоста на нараторот. Со вакви ситни детали кои најчесто се и небитни за текот на раскажувањето нараторот успева да стекне

поголема доверба кај читателот. Истата функција ја имаат на пример и датумите и часот на одвивање на дејството.

По една година, на 1 септември 1996 година, петнаесетгодишен, го зеде куферот в рака и замина долу, во котелот. Требаеше да се учи. Котелот се викаше Битола. Под пазува го чуваше кадифеното мече. Никогаши не се оддели од него (Андоновски, 2014: 63).

Понатаму во Малата книга е доминантен минималниот наратор кој раскажува во второ лице. Во Малата книга никаде, освен во делот на текстот пишуван во форма на евангелие, не се забележува присуството на нарација, односно раскажување во трето лице, т.е. формата „тој“. Преовладува и јас-раскажувањето што предизвикува на моменти да се чувствуваме како да читаме нечиј дневник.

Влегуваши во хотел. Утре имаши концерт. Колената ти треперат. Во хотелот влегуваши како во лудница. Тука и има само лудаци: нумерирани соби за секој пациент.

Сè чесни луѓе, од ред до ред. Арно рекол народот: чесните дома спијат. Кој по патиишта и анови спие, не е за арно тргнат. Некој, пак, можеби дошол да се самоубие. Има и такви соби во хотелите. Ги викаат проколнати соби.

Па и оние крпи во бањата. Чисти се, испрани. Но се мие ли човековиот грев, гнасата душевна? Таа крпа, кога би можела да зборува, би раскажала:... Потоа ме фрлија долу. Стариот господин, со многу габички на нозете, си ги истри табаните од мене...Лежев така, умрена и понижена, целосно заразена додека не дојде собарката.

Така, јас сега имам врз себе...фекални бактерии, габички од нозе и крема за чевли, со бактерии насобрани од улиците. Имам и нешто друго: страст на блудничење, затоа што бев сведок на блуд...

Така приближно би изгледала животната приказна на една хотелска крпа, и јас, додека ова го раскажувам, чувствувам ужасна тага. Светска тага... Кому би му било жал за една хотелска крпа?! Но што да правам, кога Господ таков ме создал? (Андоновски, 2014: 114-115).

Како што можеме да забележиме овде во улога на наратор се наоѓа една хотелска крпа. Тоа е малку необична улога за една крпа. Ова е единствениот дел во целиот роман каде можеме да се сретнеме со неантропоморфен наратор. Оваа појава за романите од постариот период не е карактеристична. Ваквите неантропоморфни наратори се одлика на постмодернистичкиот период каде што почесто можеме да сретнеме вакви наратори во романите, но и во расказите. Во приказните и басните можат да се сретнат неантропоморфни наратори, односно животни во улога на наратори, но не и предмети и објекти како што можеме да сретнеме во постмодернистичките текстови.

Не само што е антропоморфен туку овој наратор е и убедлив, но овде интересно е тоа што се менува формата на раскажување. Нараторот започнува

да раскажува со формата „ти“, а потоа преминува на нарација во прво лице откривајќи го својот идентитет. Според деталите кои ни ги кажува знаеме дека станува збор за омнисцентен наратор, бидејќи знае сè што се случува во хотелот, а начинот на кој ни ги соопштува информациите е толку убедлив што ние без двоумење му веруваме, па дури и на момент сочувствуваме со него.

До крајот на романот не се појавува некој друг наратор освен претходно споменатите. Во Малата книга се наоѓа и заедничкиот крај за двата романа. Во „Книга Воскресение“ нараторот е омнисцентен прикриен (минимален). Тој како што почна така и го заврши романот, со својата убедливост. Раскажувањето е во трето лице, формата „тој“. Неговите последни зборови гласат:

И потоа, скрбниот поглед му паѓа врз најновиот засилувач во новото студио во Загреб. На портокаловиот уред стои, на златна плочка, како од клучето златно на мајстор Свездан да е направена, втиснато: Swedenborg musical instruments, LTD (Андоновски, 2014: 168).

Слика 3. Застапеност на формите на раскажување во Малата книга

4. „Обдукциски“ сублимат за нараторите во „Керката на Математичарот“

Резултатите од извршената „обдукција“ на романот реализирана на 16.6.2015 година можете да ги погледнете подолу во записникот кој беше изработен на лице место на обдукцијата при што во утробата на Големата книга беше пронајдена Малата книга. Истата, беше извадена оттаму и отворена.

Во Големата книга беа утврдени симптоми за повеќе видови на наратори и тоа во секакви комбинации. На насловната страница беа наведени ликовите: Ема Пил, Чарли Хит, Меглена и Алваро Муертес како автори. Нараторски хемоглобин на ликовите Ема Пил и Алваро Муертес не беше присутен во романот. Додека, пак, имаше појава на ликовите Чарли Хит и Меглена во улога на наратори. Исто така, имаше презаситеност од наратори, бидејќи беа во голем број и во различни димензии. Беше забележано раскажување во прво, второ и трето лице како последица на бројните наратори. Имаше убедливи и колебливи, но преовладуваа убедливите. Сите беа омнисцентни наратори, само што некои беа omnipresentни, а некои минимални наратори. Во Големата книга немаше

појава на неантропоморфен наратор. Главната нараторска артерија која се протега во Големата книга е омнисцентниот прикриен и убедлив наратор.

При отворањето на Малата книга се покажува висок степен на промена на наратори. Главната нараторска артерија на гореспоменатиот омнисцентен прикриен и убедлив наратор се намалува до степен на исчезнување на поголема површина. Регистрирана е појава на минимален и омнипрезентен наратор кои владеат со Малата книга. Омнипрезентниот наратор е и во улога на јунак во романот, а исто така е и убедлив наратор. Минималниот наратор, пак, раскажува во второ лице со висок степен на уверливост. Забележани се и траги на неантропоморфен наратор на страница 114 и на 115, кои претходно и последователно никаде не се забележуваат.

Потпис на одговорните лица

Данче Стефановска

Проф. д-р Миле Белчев

Користена литература

1. Андоновски, Венко (1997). *Структурата на македонскиот реалистичен роман*. Скопје: Детска радост.
2. Андоновски, Венко (2014). *Керката на Математичарот*. Скопје: Табернакул.
3. Караниколова, Луси (2011). *Описот во прозата*. Скопје: Самостојно авторско издание.
4. Младеноски, Ранко (2012). *Наратологија*. Штип: Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет.